

OECD **VADLĪNIJAS**
MULTINACIONĀLAJEM UZŅĒMUMIEM

ATBILDĪGA UZŅĒMĒJDARBĪBA

**LATVIJAS
NACIONĀLAIS
KONTAKTPUNKTS**

OECD VADLĪNIJAS
SOCIĀLI ATBILDĪGAI
UZŅĒMĒJDARBĪBAI

Buklets ir tulkots un publicēts ar Ārlietu ministrijas finansiālo atbalstu.

Teksts par *OECD Vadlīnijām* multinacionālajiem uzņēmumiem ir balstīts uz *OECD* publicētas brošūras „Atbildīga uzņēmējdarbība” („Responsible Business Conduct Matters”) tulkojuma.

2013. gada 30. maijā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, turpmāk tekstā - *OECD*) Ministru padomes sēdē Parīzē *OECD* dalībvalstis pilnvaroja organizācijas ģenerālsekretāru uzsākt sarunas ar Latviju par pievienošanas organizācijai. 2013. gada 15. oktobrī *OECD* Padome apstiprināja Latvijas iestāšanās sarunu „Ceļa karti”. Tā nosaka Latvijas pievienošanās plānu organizācijai, tai skaitā iestāšanās nosacījumus, komitejas un galvenos instrumentus, pēc kuriem tiks vērtēta atbilstība *OECD* standartiem, kā arī procedūras un citu procesa norisei nepieciešamo informāciju.

EKONOMISKĀS SADARBĪBAS UN ATTĪSTĪBAS ORGANIZĀCIJA

OECD ir 1961. gadā dibināta starpvaldību organizācija, kas apvieno 34 attīstītākās pasaules valstis, to skaitā arī 21 ES dalībvalsti. *OECD* savu misiju definē kā demokrātijas un tirgus ekonomikas principu ieviešanas veicināšanu, kā arī valstu ilgtspējīgu tautsaimniecības attīstības sekmēšanu globalizācijas kontekstā. *OECD* ir unikāls forums, kas dalībvalstu pārstāvjiem dod iespēju efektīvi risināt tām saistošos problēmjautājumus, definējot veiksmīgākās pieejas, kas balstās uz atsevišķu valstu pieredzi, kā arī koordinēt nacionālo un starptautisko politiku izstrādi, sniedzot ieguldījumu ekonomiskajā un sociālajā labklājībā un uzlabojot dzīves kvalitāti cilvēkiem visā pasaulē.

www.oecd.org

OECD VADLĪNIJAS MULTINACIONĀLAJIEM UZŅĒMUMIEM

2004. gadā Latvija ir pievienojusies *OECD Vadlīnijām multinacionālajiem uzņēmumiem*. *OECD Vadlīnijas multinacionālajiem uzņēmumiem* ir valdību rekomendācijas attiecībā uz atbildīgu uzņēmējdarbību multinacionālajiem uzņēmumiem, kuri darbojas vai ir dibināti valstīs, kuras ir pievienojušās deklarācijai. Tās ietver plašas valdību rekomendācijas atbildīgai uzņēmējdarbībai, iekļaujot visas galvenās uzņēmējdarbības ētikas jomas, tostarp informācijas izpaušana, cilvēktiesības, nodarbinātība un darba attiecības, vide, kukuļošana un korupcija, patērētāju intereses, zinātne un tehnoloģijas, konkurence un nodokļi.

<http://mneguidelines.oecd.org>

LATVIJAS NACIONĀLAIS KONTAKTPUNKTS

Valstis, kas pievienojušās *OECD Vadlīnijām multinacionālajiem uzņēmumiem*, ir izveidojušas nacionālā kontaktpunkta (NKP) institūcijas. NKP informē sabiedrību par *OECD Vadlīnijām* un sniedz iespēju ziņot par gadījumiem, kad uzņēmuma darbības rezultātā *Vadlīnijas* ir pārkāptas. NKP nodrošina visām iesaistītajām personām diskusiju un starpniecības - mediācijas platformu.

Latvijas NKP darbojas plašs institūciju loks:

Ārlietu ministrija, Ekonomikas ministrija, Finanšu ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Kultūras ministrija, Labklājības ministrija, Satiksmes ministrija, Tieslietu ministrija, Valsts kanceleja, Veselības ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Zemkopības ministrija, Centrālā Statistikas pārvalde, Finanšu un kapitāla tirgus komisija, Konkurences padome, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs, Latvijas Banka, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Latvijas Darba Devēju konfederācija, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, Valsts ieņēmumu dienests.

Kontakti:

Latvijas Nacionālā kontaktpunkta sekretariāts

Ārlietu ministrija

Ekonomisko attiecību un attīstības sadarbības politikas departaments

Kr. Valdemāra iela 3, Rīga, LV-1395

Tālr.: + 371 67016418

E-pasts: lvncp@mfa.gov.lv

www.mfa.gov.lv

ATBILDĪGA UZŅĒMĒJDARBĪBA

STARPTAUTISKĀS INVESTĪCIJAS IR PASAULES EKONOMIKAS DZINĒJSPĒKS. Pēdējo trīsdesmit gadu laikā starptautiskā uzņēmējdarbības vide ir piedzīvojusi būtiskas izmaiņas. Valdībām atverot savus tirgus, uzņēmumiem parvērās jaunas iespējas, kas veicināja nepieredzētu ekonomisko izaugsmi un savstarpējos kontaktus. Multinacionālie uzņēmumi ir devuši īpašu ieguldījumu savas valsts un uzņemošās valsts attīstībā un ekonomiskajā izaugsmē, nodrošinot jaunas darbavietas, attīstot cilvēkresursus, prasmīgi sadalot kapitālu un nodrošinot tehnoloģiju, zināšanu un prasmju pārnesi.

ATBILDĪGA UZŅĒMĒJDARBĪBA. Atbildīga uzņēmējdarbība ir atvērta starptautisko investīciju klimata būtiska daļa. Multinacionālie uzņēmumi bieži darbojas vairākās valstīs un saskaras ar dažādiem kultūras, juridiskiem un reglamentējošiem apstākļiem. Koplecētais raksturs un starptautiskās uzņēmējdarbības īpašā konkurence sniedz multinacionālajiem uzņēmumiem un to ieinteresētajām pusēm dažādus specifiskus izaicinājumus. Lai gan vairums multinacionālo uzņēmumu ievēro augstus atbildīgas uzņēmējdarbības standartus, atsevišķi uzņēmumi savos mēģinājumos iegūt konkurences priekšrocības aizmirst par attiecīgajiem uzņēmējdarbības principiem un standartiem. Tas ir īpaši novērojams nepietiekami izstrādātās un vājas reglamentējošās, juridiskās un institucionālās bāzes apstākļos. Arvien vairāk uzņēmumu darbojas atbildīgi, piemērojot atbildīgas uzņēmējdarbības praksi, veicinot dialogu un iesaistot ieinteresētās puses. Sociālo jautājumu risināšana, vienlaikus sekmējot uzņēmumu intereses, var būt abpusēji izdevīga.

TIRGUS INTEGRITĀTE IR SVARĪGA. Visām ieinteresētajām pusēm ir jāveicina labvēlīgas uzņēmējdarbības vides veidošana un tajā jāiesaistās. Valdību pienākums ir aizsargāt starptautiski atzītas pamattiesības un uzlabot tirgus funkcionēšanu, nodrošinot labu pārvaldību, taisnīgus noteikumus un caurspīdīgumu. Uzņēmumu pienākums ir īstenot atbildīgas uzņēmējdarbības praksi, ņemot vērā darbības pamatideju un tās ietekmi uz sabiedrību. Proaktīvi un konstruktīvi ir jāiesaista darbspēks un pilsoniskā sabiedrība, tādejādi veicinot atbildīga biznesa principu ieviešanu. Starptautiskās organizācijas var nodro-

šināt forumu dialogam, savstarpējām mācībām, standartu noteikšanai, analīzei un labāko politikas rekomendāciju sniegšanai. 2008. gada globālā finanšu krīze pierādīja, ka nestabilos apstākļos ir nepieciešama tirgus integritāte – tam ir jāstrādā cilvēku labā, nevis otrādi.

OECD VADLĪNIJAS MULTINACIONĀLAJĒM UZŅĒMUMIEM. Šajā bukletā ir sniegta pamatinformācija par *OECD Vadlīnijām Multinacionālajiem Uzņēmumiem (Vadlīnijas)*, kas ir vispilnīgākās spēkā esošās valdību atbalstītās rekomendācijas atbildīgai uzņēmējdarbībai. Pievienojoties *Vadlīnijām* dalībvalstu valdības ir apņēmušās veicināt multinacionālo uzņēmumu pozitīvo ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā un mazināt sarežģījumus, ko var izraisīt dažādas šādu uzņēmumu darbības.

TIRGUS INTEGRITĀTES NODROŠINĀŠANĀ IR JĀIESAISTĀS VISIEM

UNIKĀLS INSTRUMENTS ATBILDĪGAI UZŅĒMĒJDARBĪBAI

Vadlīnijas ir valdību rekomendāciju kopums attiecībā uz atbildīgu uzņēmējdarbību multinacionāliem uzņēmumiem, kas darbojas vai ir dibināti valstīs, kuras ir pievienojušās *Vadlīnijām*. Tās atbalsta uzņēmumi, darbinieku organizācijas un nevalstiskās organizācijas, kuras ir pārstāvētas *OECD* Uzņēmējdarbības un rūpniecības konsultatīvajā Padomē (*BIAC*), *OECD* Arodbiedrību konsultatīvajā Padomē (*TUAC*) un *OECD Watch*.

Vadlīnijas ir daļa no 1976. gada *OECD* starptautisko investīciju un multinacionālo uzņēmumu Deklarācijas (*Deklarācija*). *Deklarācija* ir valdību politiska apņemšanās nodrošināt atvērtu un pārredzamu starptautisko investīciju vidi, kā arī veicināt multinacionālo uzņēmumu pozitīvu ieguldījumu ekonomikas un sociālajā attīstībā. *Vadlīnijās* ir izklāstīts, ko dalībvalstu valdības sagaida no atbildīgas uzņēmējdarbības un tās palīdz multinacionāliem uzņēmumiem darboties saskaņā ar valdību politikām. Galvenais uzdevums ir nodrošināt līdzsvaru starp atvērtu investīciju klimatu un uzņēmumu pienākumiem.

KAS IR MULTINACIONĀLIE UZŅĒMUMI?

Vadlīnijas neparedz multinacionālo uzņēmumu precīzu definēšanu. Šie uzņēmumi darbojas visos ekonomikas sektoros. Tos parasti veido uzņēmumi vai citas saimnieciskas vienības, kas ir dibinātas vairāk nekā vienā valstī un saistītas tā, ka var dažādi koordinēt savu darbību. Lai gan viena vai vairākas no minētajām saimnieciskajām vienībām var ievērojami ietekmēt citu saimniecisko vienību darbību, to autonomijas pakāpe multinacionālo uzņēmumu ietvaros var būt atšķirīga. Multinacionālie uzņēmumi var piederēt privātpersonām, valstij vai arī tiem var būt jaukta īpašumtiesību forma. *Vadlīnijas* attiecas uz visām saimnieciskām vienībām multinacionālā uzņēmuma ietvaros (mātes uzņēmumiem un/vai vietējām saimnieciskām vienībām). Saskaņā ar faktisko savstarpējo pienākumu sadali ir sagaidāms, ka dažādas saimnieciskas vienības sadarbošies un palīdzēs cita citai piemērot *Vadlīnijas* (*I daļa 4. punkts*).

KAS PADARA VADLĪNIJAS UNIKĀLAS?

➤ Visaptverošākais spēkā esošais valdību atbalstītais instruments

Vadlīnijas ir vienīgais spēkā esošais daudzpusēji apstiprinātais korporatīvas atbildības instruments, ko iesaistītās valdības ir apņēmušās veicināt pasaules mērogā. Tajās ir pausti to valstu – tostarp lielāko jauno tirgus ekonomikas valstu – kopējie viedokļi un vērtības, kuras ir lielāko pasaules investīciju plūsmu avots un saņēmēji, kā arī daudzu multinacionālo uzņēmumu mājvieta. *Vadlīnijas* aptver visas galvenās uzņēmējdarbības ētikas jomas. To rekomendācijas ir sniegtas 11 tematiskās nodaļās, piemēram, informācijas atklāšana, cilvēktiesības, nodarbinātība un darba attiecības, vide, pretkorupcija un patērētāju intereses. Tāpat *Vadlīnijās* ir iekļautas trīs jomas – zinātne un tehnoloģijas, konkurence un nodokļi, kuras pilnībā nav ietvertas citos starptautiskajos korporatīvas atbildības instrumentos.

➤ Unikāls ieviešanas mehānisms

Vadlīniju aktīvais ieviešanas veids izceļ tās citu starptautisko korporatīvas atbildības instrumentu vidē.

Nacionālie kontaktpunkti

- *Vadlīniju* dalībvalstu valdību pienākums ir izveidot Nacionālos kontaktpunktus (NKP), kuru galvenais uzdevums ir sekmēt *Vadlīniju* efektīvu funkcionēšanu, īstenojot veicināšanas pasākumus, atbildot uz informācijas pieprasījumiem un nodrošinot starpniecības un samierināšanas platformu to jautājumu risināšanai, kas radušies saistībā ar iespējamajiem *Vadlīniju* pārkāpumiem. Tādēļ *Vadlīnijas* ir vienīgais starptautiskais korporatīvas atbildības instruments, kurā ir iestrādāts sūdzību mehānisms.

Proaktīva darba kārtība

- *Vadlīniju* efektīvu ieviešanu sekmē proaktīva darba kārtība. Proaktīvās darba kārtības mērķis ir veicināt efektīvu *Vadlīniju* ievērošanu, palīdzot uzņēmumiem identificēt negatīvās ietekmes riskus, kuri saistīti ar konkrētiem produktiem, reģioniem, jomām vai rūpniecības nozarēm un reaģēt uz tiem. Lai veiktu izmaiņas plašākā mērogā, tā rosina ieinteresētām pusēm kopā ar uzņēmumiem piedalīties negatīvas ietekmes risku novēršanas stratēģijas izstrādē.

ATBILDĪGAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS PRIEKŠROCĪBAS

No Multinacionālajiem uzņēmumiem tiek sagaidīta pamatstandartu ievērošana, savukārt tiem ir spēcīga uzņēmējdarbības motivācija darboties atbildīgi. Atbildīgiem uzņēmumiem ir lielākas iespējas saņemt un saglabāt sabiedrības atbalstu savām aktivitātēm, kas ir būtisks ilgtermiņa darbības stratēģijas elements. Atbildīga uzņēmējdarbības prakse ir efektīvs veids, kā pārvaldīt riskus, dažādot piedāvājumu un paaugstināt produktivitāti. Piemēram, videi draudzīgs ražošanas process var būtiski samazināt kopējās izmaksas, savukārt efektīva darba prakses pārvaldība piegādes ķēdēs var uzlabot produktivitāti un aizsargāt zīmola kapitālu. Atbildīga uzņēmējdarbība nozīmē ieinteresēto pušu tiesību ievērošanu, jaunu vērtību radīšanu un esošo vērtību aizsardzību, izmantojot riska un reputācijas vadību.

Atbildīgas uzņēmējdarbības priekšrocības cita starpā ietver:

- Efektīvu riska un reputācijas vadību
- Piedāvājuma dažādošanu
- Darba efektivitātes uzlabošanu
- Sabiedrības atbalstu darbības veikšanai
- Atbilstību starptautiski atzītiem principiem un standartiem
- Talantīgu darbinieku piesaistīšanu un saglabāšanu
- Paaugstinātu pievienoto vērtību, ko iegūst patērētājs
- Pirmā soļa priekšrocību atsevišķos tirgos
- Pieeju jauniem tirgiem

➤ Brīvprātīgas, bet atspoguļo vēlamu rezultātu

Uzņēmumi ievēro *Vadlīnijas* brīvprātīgi, jo tie nav juridiski saistoši. Tomēr daļa *Vadlīnijās* iekļauto jautājumu var tikt regulēti ar valsts tiesību aktiem vai starptautiskajām saistībām. Tomēr sagaidāms, ka multinacionālie uzņēmumi pildīs *Vadlīnijās* sniegtās rekomendācijas, savukārt *Vadlīniju* dalībvalstis uzņemsies saistības tās ieviest. Aktīvā sistēma, kuras ietvaros *Vadlīnijas* tiek veicinātas un ieviestas, apliecina nozīmi, kādu *Vadlīnijām* ir piešķirušas dalībvalstis. Šīs metodes pamatdoma ir koncentrēties uz savstarpējas uzticības veidošanu starp visām ieinteresētajām pusēm, lai pārvarētu globālās korporatīvās atbildības sarežģījumus.

➤ Visaptveroša pieeja uzticamības pārbaudei un atbildīgai piegādes ķēžu vadībai

Vadlīnijas ir pirmais starptautiskais instruments, kurā ir ietverta korporatīvā atbildība ievērot cilvēktiesības, kā tas noteikts ANO uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipos. *Vadlīnijas* ir arī pirmais starptautiskais korporatīvās atbildības instruments, kurā iestrādāta uz risku balstīta uzticamības pārbaude galvenajās uzņēmējdarbības ētikas jomās. Uzticamības pārbaudes raksturs un apjoms ir atkarīgs no konkrētā gadījuma apstākļiem. Tas ir būtisks faktors, ņemot vērā starptautiskās uzņēmējdarbības sarežģītību.

➤ Laba prakse visiem

Vadlīnijas ir izstrādātas saskaņā ar starptautiskiem principiem un standartiem un balstītas uz universālām vērtībām. Multinacionālo uzņēmumu pozitīvais ieguldījums ilgtermiņā attīstībā veicina daudz atvērtāku investīciju klimatu un vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Tādēļ to īstenošana būtu visu uzņēmumu, neatkarīgi no to dibināšanas vai darbības vietas, kā arī valstu, kuras nav pievienojušās *Vadlīnijām*, interesēs. Lai gan maziem un vidējiem uzņēmumiem nav tādu pašu iespēju kā lielākiem uzņēmumiem, arī tie tiek aicināti ievērot *Vadlīnijas*.

➤ Regulāra atjaunošana

Pirmo reizi *Vadlīnijas* pieņēma 1976. gadā. Kopš tā laika, lai *Vadlīnijas* saglabātu savu starptautisko vietu atbildīgas uzņēmējdarbības darba kārtības augšgalā, un būtu kā viens no galvenajiem instrumentiem mainīgajā pasaules ekonomikā, *Vadlīnijas* ir papildinātas piecas reizes. Pēdējo reizi tās tika papildinātas 2011. gadā.

ĪSUMĀ PAR VADLĪNIJĀM

✓	Visaptverošas
✓	Atbalsta valdības
✓	Unikāls ieviešanas mehānisms
✓	Brīvprātīgas, bet atspoguļo vēlamu rezultātu
✓	Visaptveroša pieeja uzticamības pārbaudei un atbildīgai piegādes ķēžu vadībai
✓	Labā prakse visiem
✓	Regulāri atjaunotas
✗	Neaizstāj valsts tiesību aktus
✗	Neatbalsta protekcionismu

1976.-2013. GADS: APŅEMŠANĀS NODROŠINĀT **ATBILDĪGU UZŅĒMĒJDARBĪBU** ČETRDESMIT GADU GARUMĀ

2011. GADA AKTUALIZĒTO VADLĪNIJU VERSIJA

Nedaudz mazāk nekā četrdesmit gadus pēc *Vadlīniju* pieņemšanas 1976. gadā tās tika piekto reizi papildinātas *OECD* 50. gadadienai veltītajā Ministru padomes sēdē 2011. gada 25. maijā. Atjaunošanas process viena gada garumā ietvēra intensīvas konsultācijas ar plašu iesaistīto pušu un partneru loku. Visas G20 valstis, kuras nav *OECD* dalībvalstis, tika aicinātas piedalīties uz vienlīdzīgiem noteikumiem; tās tāpat kā reģionālo konsultāciju dalībnieki Āzijā, Āfrikā, Latīņamerikā, Tuvajos Austrumos un Ziemeļāfrikā deva nozīmīgu ieguldījumu.

Uzņēmumu, arodbiedrību organizāciju un nevalstisko organizāciju viedokļus pārstāvēja *BIAC*, *TUAC*, un *OECD Watch*. Milzīgu ieguldījumu deva ANO ģenerālsēkretāra īpašais pārstāvis uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jautājumos, profesors Džons G. Ragijs (*John G. Ruggie*), kā arī Starptautiskā darba organizācija (*ILO*) un citas starptautiskās organizācijas.

Attiecīgo tematisko nodaļu izvērtēšanā piedalījās vairākas *OECD* komitejas: Konkurences, Patērētāju aizsardzības politikas, Korporatīvās pārvaldības, Nodarbinātības, darba un sociālo jautājumu, Vides politikas, Fiskālo jautājumu komiteja; kā arī Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupa.

Vadlīnijās veiktas šādas izmaiņas:

- Jauna nodaļa par cilvēktiesībām atbilstoši ANO *uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipiem*.
- Jauna, visaptveroša pieeja uzticamības pārbaudei un atbildīgai piegādes ķēžu vadībai.
- Būtiskas izmaiņas vairākās tematiskajās nodaļās: nodarbinātība un darba attiecības; kukuļošanas, kukuļu pieprasīšanas un izspiešanas apkarošana; vide; patērētāju intereses; informācijas atklāšana un nodokļi.

- Skaidrākas un stingrākas procedūras, lai stiprinātu NKP lomu, uzlabotu to darbību un veicinātu vienlīdzību.
- Iekļauta proaktīva darbākārtība, lai palīdzētu uzņēmumiem pildīt savus pienākumus, ja rodas jauni izaicinājumi un problēmas.
- Jauni nosacījumi brīvībai internetā un ieinteresēto pušu iesaistīšanai.

JAUNA GLOBĀLA ATBILDĪGAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS DARBA KĀRTĪBA

Vēsturiska iespēja ieviest ieceres dzīvē

Vadlīniju 2011. gada versija un ANO Cilvēktiesību padomes vienprātīgi apstiprinātie 2011. gada *Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi*, kas nodrošina ANO 2008. gada programmas „Aizsargāt, ievērot un labot” (*UN “Protect, Respect and Remedy*) ieviešanu, atspoguļo nepieredzētu starptautisko vienprātību un saskaņu par to, kas ir atbildīga uzņēmējdarbība. Šī vienprātība atbalsojas arī citos starptautiskos standartos, tostarp ISO 26000 Rekomendācijās par sociālo atbildību, pārskatītajos IFC Darbības standartos un pārskatītajās *OECD* Padomes Rekomendācijās par vienotu pieeju oficiāli atbalstītiem eksporta kredītiem un Uzticamības pārbaudi vides un sociālajā jomā.

Skaidrāki un stingrāki principi un standarti

Rezultātā ir nodrošināta skaidrāka izpratne par pamatstandartiem, kā uzņēmumiem būtu jāizprot un jānovērš savas darbības riski un kā valdībām būtu jāatbalsta un jāveicina šāda atbildīgas uzņēmējdarbības prakse. Tas savukārt veido daudz paredzamāku uzņēmējdarbības vidi, piedāvājot uzņēmumiem nepieciešamos apstākļus, lai tie spētu rīkoties atbildīgi, un, ļaujot iesaistītajām ieinteresētajām pusēm pamatoti pieprasīt vēlamo rezultātu.

**GLOBAL FORUM
ON RESPONSIBLE
BUSINESS CONDUCT**

2013. gadā *OECD*, lai stiprinātu dialogu atbildīgas uzņēmējdarbības jautājumos un veicinātu efektīvu *Vadlīniju* īstenošanu visā pasaulē, atklāja Atbildīgas uzņēmējdarbības globālo forumu.

IESKATS VADLĪNIJĀS

Atsevišķām koncepcijām, principiem un pamatnostādņēm ir būtiska nozīme *Vadlīniju* rekomendācijās – tādēļ ir īpaši svarīgi tās izprast, lai nodrošinātu efektīvu šī instrumenta ieviešanu. Tālāk ir sniegts īss dažu rekomendāciju izklāsts. Tas ir tikai neliels ieskats rekomendācijās – konkrētu ideju iekļaušana un kārtība, kādā tās aprakstītas, neatspoguļo to nozīmi attiecībā uz citām *Vadlīnijās* sniegtajām rekomendācijām. *Vadlīnijas* vienmēr būtu lasāmas un uzskatāmas par vienu veselu dokumentu. Atsevišķās vietās, ērtai atsaucei uz *Vadlīnijām*, to attiecīgās nodaļas, paragrāfi un komentāri ir norādīti iekavās.

VISIEM IR JĀIESAISTĀS LABVĒLĪGAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES VEIDOŠANĀ

Būtiski ir saprast, ka *Vadlīnijas* atzīst, ka visām pusēm, ne tikai uzņēmumiem, ir loma labvēlīgas uzņēmējdarbības vides veidošanā. *Vadlīniju* rekomendācijas ir sniegtas, balstoties uz izpratni, ka valdības, kuras pievienojušās deklarācijai, tās īsteno un veicinās, kā arī pildīs savus pienākumus un paudīs vienlīdzīgu attieksmi pret uzņēmumiem, ievērojot starptautiskos tiesību aktus un līgumslēdzības (*I daļa 9. punkts, I daļa 11. punkts*). Savukārt uzņēmumi no savas puses tiek aicināti pilnībā ievērot to valsti, kurās tie darbojas, noteiktās politikas un ņemt vērā citu iesaistīto pušu viedokļus. Tādējādi uzņēmumiem būtu jāsniedz ieguldījums ekonomikas, vides un sociālā attīstībā, veicinot ilgtspējīgu izaugsmi (*II daļa A.1. punkts*).

VIENAS MONĒTAS DIVAS PUSES

Pamatnostādnes sniedz paraugu un izvirza vispārējus pamatprincipus konkrētajām rekomendācijām *Vadlīnijās*, pievēršot uzmanību diviem uzņēmumu un sabiedrības attiecību aspektiem: 1) pozitīvajam ieguldījumam, ko multinacionālie uzņēmumi var nodrošināt ilgtspējīgā attīstībā, un 2) izvairīšanai no negatīvām ietekmēm un to novēršanai, kad tās rodas.

Nav noliedzams, ka multinacionālie uzņēmumi var sniegt pozitīvu un nozīmīgu ieguldījumu savas un uzņemošās valsts ekonomikas, vides un sociālajā attīstībā. Vienlaikus multinacionālo uzņēmumu darbība var radīt sarežģījumus starp uzņemošās valsts sabiedrību un uzņēmuma interesēm. Pievērst visaptverošu uzmanību vienas monētas abām pusēm ir viens no *Vadlīniju* būtiskākajiem ieguldījumiem atbildīgas uzņēmējdarbības attīstīšanā pasaules kontekstā.

UZŅĒMUMU GALVENAIS PIENĀKUMS IR VIETĒJĀS LIKUMDOŠANAS IEVĒROŠANA

Vadlīnijas neaizstāj un neatceļ valstu iekšējos likumus un regulējumus. (*I daļa 2. punkts*)

Ja valstu iekšējie likumi un regulējumi ir pretrunā *Vadlīnijās* noteiktajiem principiem un standartiem, tad minēto valstu uzņēmumiem ir jāmeklē iespējas maksimāli ievērot šos principus un standartus, vienlaikus nepārkāpjot vietējo tiesību aktu normas. (*I daļa 2. punkts*)

VADLĪNIJAS ATSPUGUĻO LABU PRAKSI VISIEM

Vadlīnijas attiecas uz visām saimnieciskām vienībām multinacionālā uzņēmuma ietvaros (mātes uzņēmumiem un/vai vietējiem uzņēmumiem). (*I daļa 4. punkts*)

Vadlīniju mērķis nav ieviest atšķirīgu attieksmi pret multinacionālajiem un vietējiem uzņēmumiem. (*I daļa 5. punkts*)

Lai gan maziem un vidējiem uzņēmumiem nav tādu pašu iespēju kā lielākiem uzņēmumiem, tie tiek aicināti ievērot *Vadlīniju* rekomendācijas. (*I daļa 6. punkts*)

PROTEKSIONISMS NAV VADLĪNIJU MĒRĶIS

Vadlīniju dalībvalstu valdības neizmanto *Vadlīnijas* protekcionalisma nolūkos, ne arī, lai mazinātu tās valsti, kurā multinacionālie uzņēmumi investē salīdzinošās priekšrocības. (*I daļa 7. punkts*)

Vadlīniju mērķis ir nodrošināt, lai multinacionālo uzņēmumu darbība saskanētu ar valdību politikām, stiprināt savstarpējo palīdzību starp uzņēmumiem un sabiedrībām, kurās tie darbojas, palīdzēt uzlabot ārvalstu investīciju klimatu un veicināt multinacionālo uzņēmumu ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā. (*Priekšvārds, 1. punkts*)

Tālāk ir sniegts īss pamatnostādņu izklāsts. Vairums no tām ietver abus augstākminētos uzņēmumu un sabiedrības savstarpējo attiecību aspektus.

> **Negatīva ietekme**

Uzņēmumiem, veicot darbības, jāvairās izraisīt vai sekmēt negatīvas ietekmes uz *Vadlīnijās* ietvertajiem jautājumiem un jārisina šādas ietekmes, kad tās rodas. (II daļa A.11. punkts)

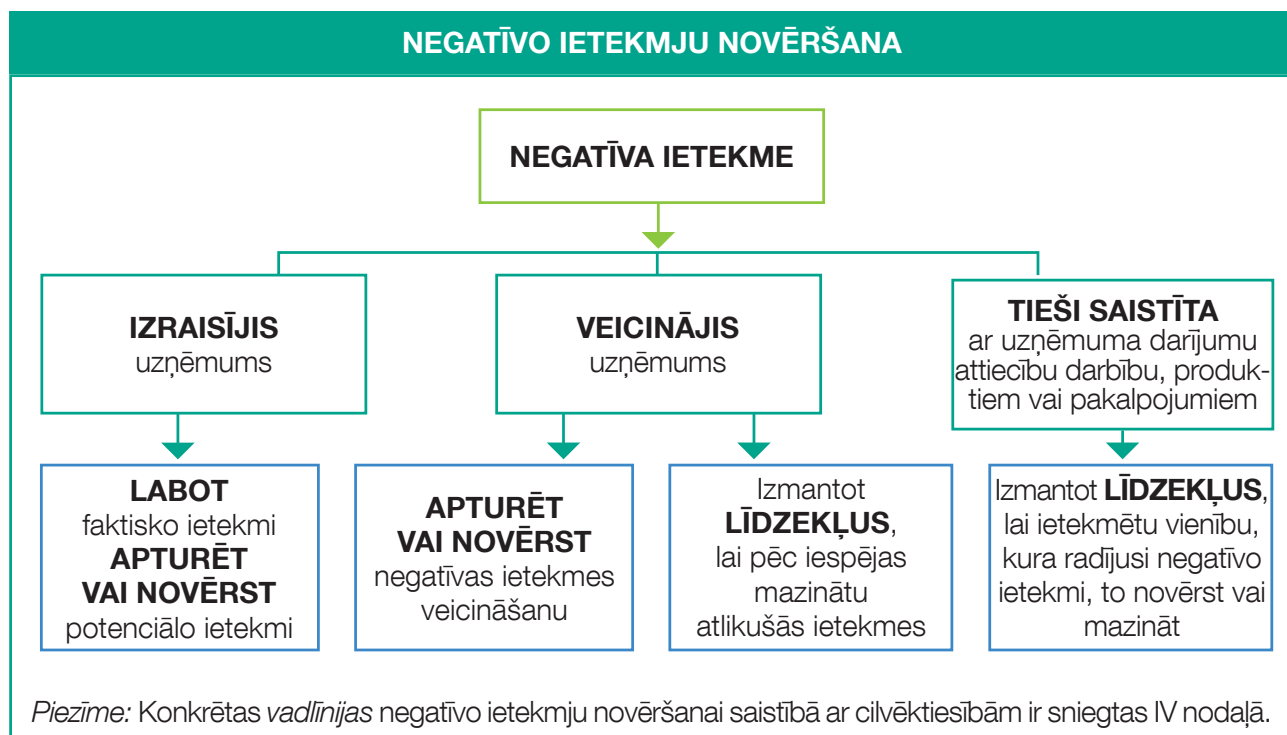
Tāpat uzņēmumiem jācenšas novērst vai mazināt negatīvu ietekmi situācijās, kad tie nav izraisījuši šo negatīvo ietekmi, taču tā ir tieši saistīta ar attiecīgā uzņēmuma darbību attiecībā, produktiem vai pakalpojumiem. Šī rekomendācija neparedz pārcelt atbildību no negatīvo ietekmi izraisošā uzņēmuma uz uzņēmumu, kuram ar to ir darbību attiecības. (II daļa A.12. punkts)

Papildu negatīvo ietekmju risināšanai attiecībā uz *Vadlīnijās* ietvertajiem jautājumiem uzņēmumiem, ja iespējams, jāaicina darbības partneri, tostarp piegādātāji un apakšuzņēmēji, ievērot atbildīgas uzņēmējdarbības principus atbilstoši *Vadlīnijām*. (II daļa A.13. punkts)

Vadlīnijas attiecas uz tām negatīvajām ietekmēm, kuras uzņēmums izraisa vai veicina, vai arī kuras ir tieši saistītas ar tā darbību, produktiem vai pakalpojumiem, vai darbības attiecībām. Izvairīšanās no negatīvas ietekmes radīšanas vai veicināšanas uzņēmuma darbībā ietver arī tā darbību piegādes ķēdēs.

Negatīvu ietekmju „veicināšana” būtu jāinterpretē kā būtiska rīcība, kas citai saimnieciskai vienībai liek izraisīt negatīvu ietekmi, to sekmē vai stimulē un neietver nelielu vai nenozīmīgu veicināšanu rīcību.

Uzņēmumi novērš negatīvās ietekmes atkarībā no tā, cik daudz tās ir saistītas ar uzņēmuma darbību. Potenciālās ietekmes jārisina, izmantojot risku novēršanas vai mazināšanas pasākumus, bet faktiskās ietekmes risināmas ar labošanas pasākumiem. (II daļa C.14. punkts)

KAS IR DARĪJUMU ATTIECĪBAS?

Vadlīniju piemērošanas lauks aptver gan paša uzņēmuma darbības, gan ar tā darījumu attiecībām saistītās darbības. Uzņēmumiem jācenšas novērst vai mazināt negatīvu ietekmi situācijās, kad tie nav izraisījuši šo negatīvo ietekmi, taču tā ir tieši saistīta ar attiecīgā uzņēmuma darījumu attiecībām, produktiem vai pakalpojumiem. (II daļa A.12. punkts)

Termins „darījumu attiecības” nozīmē attiecības starp darījuma partneriem, piegādes ķēdes saimnieciskām vienībām un jebkurām citām nevalstiskām vai valsts saimnieciskām vienībām, kuras ir tieši saistītas ar uzņēmuma darbību, produktiem vai pakalpojumiem. (II daļa C.14. punkts)

Taču ir jāsaprot, ka cenšanās novērst vai mazināt negatīvu ietekmi, kas saistīta ar uzņēmuma darījumu attiecībām, neparedz pārceļt atbildību no negatīvo ietekmi izraisošā uzņēmuma uz uzņēmumu, kuram ar to ir darījumu attiecības. (II daļa A.12. punkts)

Uzticamības pārbaude

Uzņēmumiem ir jāīsteno uz riska analīzi balstīta uzticamības pārbaudes procedūra, piemēram, iestrādājot to uzņēmuma riska vadības sistēmās, lai identificētu, novērstu un mazinātu faktiskās un potenciālās negatīvās ietekmes un atskaitītos par to, kā šīs ietekmes tiek risinātas. Uzticamības pārbaudes raksturs un apjoms ir atkarīgs no konkrētā gadījuma apstākļiem. (II daļa A.10. punkts)

Vadlīnijās ar uzticamības pārbaudi tiek saprasts process, ar kura palīdzību uzņēmumi var identificēt, novērst un mazināt faktiskās un potenciāli negatīvās ietekmes un atskaitīties par šo ietekmju risināšanu, kā uzņēmējdarbības lēmumu pieņemšanas un riska vadības sistēmu neatņemamu daļu. Uzticamības pārbaudi var iekļaut plašākā uzņēmuma riska vadības sistēmā, ja tā neaprobežojas tikai ar uzņēmuma materiālo risku identificēšanu un vadību, lai iekļautu negatīvu ietekmju risku saistībā ar *Vadlīnijās* ietvertajiem jautājumiem. (II daļa C.14. punkts)

Uzņēmumi ar plašām piegādes ķēdēm tiek mudināti identificēt galvenās jomas, kurās negatīvo ietekmju risks ir vislielākais un, balstoties uz šo riska novērtējumu, noteikt prioritāros piegādātājus uzticamības pārbaudei. (II daļa C.16. punkts)

Uzticamības pārbaudes rekomendācijas attiecas uz *Vadlīnijās* ietvertajiem jautājumiem, kuri ir saistīti ar negatīvām ietekmēm. Tās neattiecas uz nodalām par zinātni un tehnoloģijām, konkurenci un nodokļiem. (II daļa C.14. punkts)

„IETEKMĒŠANAS LĪDZEKLIS”

Ietekmēšanas līdzeklis ir nozīmīgs instruments, ar kā palīdzību uzņēmumi var iespaidot darbību, lai novērstu vai mazinātu negatīvās ietekmes, ko radījusi vai veicinājusi uzņēmuma darbība vai kuras ir saistītas ar uzņēmuma darījumu attiecībām.

Tiek uzskatīts, ka **ietekmēšanas līdzeklis** pastāv tad, ja uzņēmums spēj mainīt saimnieciskās vienības, kura izraisa kaitējumu, ļaunprātīgo rīcību. (II daļa C.19. punkts)

Uzņēmumu spējas veikt izmaiņas piegādātāju darbībā ir **praktisku apstākļu ierobežotās**. Šos praktiskos ierobežojumus nosaka produktu raksturojums, piegādātāju skaits, piegādes ķēdes struktūra un sarežģītība, uzņēmuma tirgus pozīcijas attiecībā pret tā piegādātājiem vai citām piegādes ķēdes saimnieciskām vienībām.

Taču uzņēmumi var arī ietekmēt piegādātājus, izmantojot līgumsaistības, piemēram, vadības līgumus, iepriekšējas kvalifikācijas prasības potenciālajiem piegādātājiem, balsošanas trastus un licences vai franšīzes nolīgumus. Šie faktori, kā arī negatīvo ietekmju smagums un iespējamība, kā arī attiecīgā piegādātāja nozīmība uzņēmumam nosaka **atbilstošu reakciju**. (II daļa C.21. punkts)

Atbilstoša reakcija var ietvert:

- attiecību turpināšanu ar piegādātāju visā risku mazināšanas pasākumu gaitā;
- attiecību pārtraukšanu uz laiku, kamēr notiek risku mazināšana;
- kā pēdējais iespējams risinājums, ir attiecību izbeigšana ar piegādātāju pēc neveiksmīgiem mēģinājumiem mazināt risku vai gadījumā, ja uzņēmums uzskata riska mazināšanu par neiespējamu, vai arī negatīvās ietekmes smaguma dēļ. Uzņēmumam būtu jāņem vērā arī potenciālās negatīvās sociālās un ekonomiskās ietekmes saistībā ar savu lēmumu pārtraukt attiecības ar konkrēto piegādātāju. (II daļa C.22. punkts)

Uzņēmumi, sadarbojoties ar citām iesaistītajām pusēm, var iesaistīt arī piegādātājus un citas saimnieciskās vienības piegādes ķēdē, lai uzlabotu to darbību un atbalstītu atbildīgas uzņēmējdarbības principu ieviešanu to uzņēmējdarbības praksē, ievērojot *Vadlīnijas*, tostarp izmantojot personāla apmācības un citus kapacitātes stiprināšanas veidus.

Ja piegādātājiem ir daudz klientu un piegādātāji potenciāli ir pakļauti pretrunīgām prasībām, kuras tiem izvirza dažādi pircēji, uzņēmumi tiek aicināti, ņemot vērā bažas par potenciāli negodīgu konkurenci, kopā ar citiem uzņēmumiem, ar kuriem tiem ir kopēji piegādātāji, iesaistīt visu nozari aptverošos kopīgos pūliņos koordinēt piegādes ķēdes politiku un riska vadības stratēģiju tai skaitā nodrošinot informācijas apmaiņu. (*II daļa C.23. punkts*)

> **Ieinteresēto personu iesaistīšana**

Uzņēmumiem ir jāsadarbojas ar attiecīgām iesaistītajām personām, lai nodrošinātu saprātīgu viedokļu respektēšanu attiecībā uz plānošanu un lēmumu pieņemšanu projektos vai citās aktivitātēs, kuras var būtiski ietekmēt vietējās kopienas. (*II daļa A.14. punkts*)

Ieinteresēto personu iesaistīšana nozīmē mijiedarbību ar iesaistītajām ieinteresētajām pusēm, izmantojot, piemēram, sapulces, uzklaušanās vai konsultāciju procedūras. Ieinteresēto personu efektīvu iesaistīšanu raksturo divvirzienu komunikācija, un tā ir atkarīga no abu pušu pārstāvju labticības. Šī iesaistīšana var būt īpaši noderīga plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesā attiecībā uz projektiem vai citām darbībām, kuras ietver, piemēram, intensīvu zemes vai ūdens izmantošanu, kas varētu būtiski ietekmēt vietējās kopienas. (*II daļa 25. pants*) Šis ir īpaši nozīmīgi ieguves nozarē, jo darbībai šajā sektorā bieži ir liela sociālekonomiska ietekme, kā arī ietekme uz vidi.

> **Uzticības un palāvības veicināšana**

Uzņēmumiem ir jāveicina savstarpēja uzticēšanās starp tiem un sabiedrību, kurā tie darbojas. Tas nozīmē, ka uzņēmumiem ir jāievēro starptautiski atzītas cilvēktiesības, kuras skar šo uzņēmumu darbība (*II daļa A.2. punkts*), jāaicina darījuma partnerus ievērot

atbildīgas uzņēmējdarbības principus (*II daļa A.13. punkts*), un jāatturas no jebkādas nepiemērotas dalības vietējās politiskajās aktivitātēs (*II daļa A.15. punkts*). Tāpat uzņēmumiem ir jāievēro visi piemērojamie normatīvie un administratīvie akti un jāatturas no mēģinājumiem iegūt vai pieņemt tiesību aktos vai regulējumos neparedzētus atvieglojumus saistībā ar cilvēktiesībām, vidi, veselību, drošību, darbaspēku, nodokļiem, finansiāliem stimuliem vai citiem jautājumiem. (*II daļa A.5. punkts*). Tas neierobežo uzņēmuma tiesības censties panākt izmaiņas tiesību aktos un regulatīvajās normās. Dažos gadījumos atsevišķus atvieglojumus vai izņēmumus tiesību aktos vai regulējumos var piemērot, pamatojoties uz leģitīmām sabiedrības interesēm. (*II daļa 6. punkts*) Tāpat uzņēmumi tiek aicināti izstrādāt un piemērot pašregulējošās prakses un vadības sistēmas. (*II daļa A.7. punkts*)

> **Cilvēkresursu veidošana un kapacitātes stiprināšana**

Uzņēmumi tiek aicināti atbalstīt cilvēkresursu izglītošanu un vietējās sabiedrības kapacitātes stiprināšanu. Tiem ir jāveido cieša sadarbība ar vietējo kopienu, radot nodarbinātības iespējas un veicinot darbinieku apmācības iespējas. (*II daļa A.3.-4. punkts*) Labu attiecību veidošana ar darbiniekiem ir īpaši nozīmīga un ietver darbinieku izpratni par uzņēmuma politiku un atbalstu tās ievērošanai. Uzņēmumi tiek aicināti atturēties no diskriminējošas vai disciplināras rīcības pret darbiniekiem, kas iesniedz *bona fide* (godīgus) ziņojumus par uzņēmuma darbību, kura ir pretrunā likumam, *Vadlīnijām* vai uzņēmuma politikai (*II daļa A.8.-9. punkts*). Lai gan tas īpaši attiecas uz pretkorupcijas un vides jomām, šī rīcība attiecas arī uz citām *Vadlīnijās* sniegtajām rekomendācijām.

> **Labā pārvaldība**

Uzņēmumiem ir jāievieš laba korporatīvā pārvaldība, tostarp jāatbalsta un jāizstāv labas korporatīvās pārvaldības principi, kā arī jāizstrādā un jāpielieto labas pārvaldības prakses. Šī rekomendācija attiecas uz visām uzņēmuma grupām (*II daļa A.6. punkts*). Labas korporatīvās pārvaldības prakse ir balstīta uz *OECD* Korporatīvās pārvaldības principiem (*II daļa C.7. punkts*). *OECD vadlīnijas* valsts kapitālsabiedrību pārvaldībai ir īpaši pielāgotas valstij piederošiem multinacionālajiem uzņēmumiem, un to sniegtās rekomendācijas var būtiski uzlabot uzņēmuma pārvaldību (*II daļa C.10. punkts*).

OECD **VADLĪNIJU** MULTINACIONĀLAJIEM UZŅĒMUMIEM NODAĻAS

I. Konceptijas un principi

Vadlīniju pirmajā nodaļā ir izklāstītas konceptijas un principi, kas ietver visas nākamajās nodaļās sniegtās rekomendācijas noteiktā kontekstā. Šīs konceptijas un principi (piem., uzņēmumu galvenais pienākums ir vietējās likumdošanas ievērošana) ir *Vadlīniju* būtība un izceļ to pamatidejas.

II. Pamatnostādnes

Šī ir pirmā nodaļa, kurā ir ietvertas konkrētas rekomendācijas uzņēmumiem pamatnostādņu veidā, izvirzot vispārējus pamatprincipus konkrētajām rekomendācijām turpmākajās nodaļās. Tajā ir iekļauti būtiski nosacījumi, piemēram, uzticamības pārbaudes īstenošana, negatīvas ietekmes novēršana, ieinteresēto personu iesaiste un citi nosacījumi.

III. Informācijas atklāšana

Skaidra un pilnīga informācija par uzņēmumiem ir svarīga daudziem informācijas izmantotājiem. Šī nodaļa aicina uzņēmumus nodrošināt atklātību savā darbībā un reaģēt uz sabiedrības arvien pieaugošo pieprasījumu pēc informācijas.

IV. Cilvēktiesības

Uzņēmumi var ietekmēt faktiski visu starptautiski atzīto cilvēktiesību spektru. Tādēļ ir svarīgi, lai tie pildītu savus pienākumus. Šī *Vadlīniju* jaunā nodaļa ir balstīta un saskaņota ar ANO programmu „Aizsargāt, ievērot un labot” (*UN “Protect, Respect and Remedy”*) un ANO *Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipiem*, kas nodrošina programmas ieviešanu.

V. Nodarbinātība un darba attiecības

Starptautiskās darba organizācijas (*ILO*) kompetencē ir starptautisko nodarbinātības standartu izstrāde un to ieviešanas jautājumi, kā arī pamattiesību ievērošanas darbavietās veicināšana, saskaņā ar *ILO* 1998. gadā pieņemto deklarāciju par pamatprincipiem un pamattiesībām darbavietā. Nodaļa apraksta *Vadlīniju* lomu veicinot *ILO* izstrādāto starptautisko darba standartu ievērošanu multinacionālajos uzņēmumos.

VI. Vide

Nodaļā par vidi ir sniegtas vairākas rekomendācijas multinacionālajiem uzņēmumiem par ekoloģisko rādītāju uzlabošanu un lielāku ieguldījumu vides aizsardzībā, uzlabojot iekšējo pārvaldību un plānošanu. Tā plaši atspoguļo principus un mērķus, kas ir ietverti Riodežaneiro deklarācijā par vidi un attīstību un *Agenda 21*.

VALSTIS, KAS PIEVIENOJUŠĀS OECD STARPTAUTISKO INVESTĪCIJU UN MULTINACIONĀLO UZŅĒMUMU DEKLARĀCIJAI UN OECD VADLĪNIJĀM MULTINACIONĀLAJIEM UZŅĒMUMIEM

Amerikas Savienotās Valstis
Argentīna
Austrālija
Austrija
Beļģija
Brazīlija
Čehijas Republika
Čīle
Dānija
Ēģipte
Francija
Grieķija
Igaunija
Islande
Itālija
Izraēla

Īrija
Japāna
Jaunzēlande
Jordānija
Kanāda
Kolumbija
Koreja
Kostarika
Latvija
Lielbritānija
Lietuva
Luksemburga
Maroka
Meksika
Nīderlande
Norvēģija

Peru
Polija
Portugāle
Rumānija
Slovākija
Slovēnija
Somija
Spānija
Šveice
Tunisija
Turcija
Ungārija
Vācija
Zviedrija
Eiropas Savienība
(novērotājs)

VII. Kukuļošanas, kukuļu pieprasīšanas un izspiešanas apkarošana

Kukuļošana un korupcija kaitē demokrātiskām institūcijām un korporāciju pārvaldībai. Uzņēmumiem ir būtiska nozīme šādu pretlikumīgu prakšu apkarošanā. *OECD* ir vadošā loma globāla līmeņa aktivitātēs, kuru mērķis ir nodrošināt vienlīdzīgu konkurenci starptautiskiem uzņēmumiem, apkarojot un novēršot kukuļošanu. *Vadlīnijās* noteiktās rekomendācijas ir balstītas uz *OECD* plašo darbu šajā jomā.

VIII. Patērētāju intereses

Vadlīnijas aicina uzņēmumus strādāt saskaņā ar godīgas uzņēmējdarbības, mārketinga un reklāmas praksi un nodrošināt savu piedāvāto produktu kvalitāti un drošumu. Šī nodaļa ir izstrādāta, balstoties uz *OECD* Patērētāju politikas komitejas un Finanšu tirgu komitejas darbu, kā arī citu starptautisko organizāciju, tostarp Starptautiskās Tirdzniecības kameras, Starptautiskās standartizācijas organizācijas un Apvienoto Nāciju Organizācijas darbu.

IX. Zinātne un tehnoloģijas

Šajā nodaļā ir atzīts, ka multinacionālie uzņēmumi ir galvenie tehnoloģiju „pārnēsēji” starp valstīm. To mērķis ir veicināt tehnoloģiju pārnesei uzņemošajās valstīs un sekmēt to novatorisko kapacitāti.

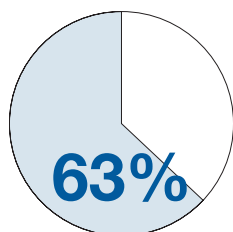
X. Konkurence

Šajā nodaļā ir izklāstīts, ka multinacionālajiem uzņēmumiem ir būtiski veikt darbības saskaņā ar piemērojamiem konkurences tiesību aktiem, ievērojot konkurences likumus, kas ir visās jurisdikcijās, kurās šīm darbībām var būt pret konkurenci vērstas sekas. Uzņēmumiem būtu jāizvairās no iesaistīšanās pret konkurenci vērstos nolīgumos, kas grauj efektīvu pašmāju un starptautisko tirgu darbību.

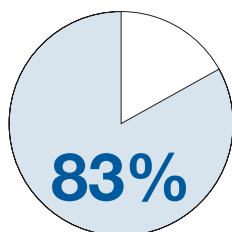
XI. Nodokļi

Vadlīnijas ir pirmais starptautiskais korporatīvās atbildības instruments, kurā ir iekļauta nodokļu joma. Tās sniedz ieguldījumu un ir balstītas uz dažādiem nozīmīgiem instrumentiem nodokļu jomā, jo īpaši *OECD* nodokļu paraugkonvenciju un ANO paraugkonvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas starp attīstītajām un attīstības valstīm. Šī nozīmīgā nodaļa ietver būtiskas rekomendācijas nodokļu jomā.

DEKLARĀCIJAS DALĪBVALSTU ĪPATSVARŠ PASAULES ĀRVALSTU TIEŠO INVESTĪCIJU PLŪSMĀ 2007.-2012. GADĀ

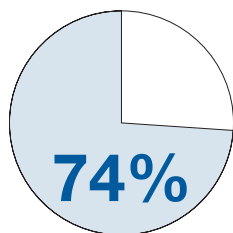

Ieplūde

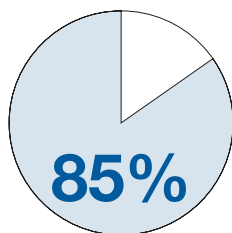

Aizplūde

DEKLARĀCIJAS DALĪBVALSTU ĪPATSVARŠ PASAULES UZKRĀTAJĀS ĀRVALSTU TIEŠAJĀS INVESTĪCIJĀS 2007.-2011. GADĀ

Ienākošs

Izejošs

Avots: *OECD* starptautisko tiešo investīciju datubāze, SVF.

VADLĪNIJU IEVIEŠANA

Vadlīniju patieso nolūku un mērķi var īstenot tikai sadarbības un visu pušu iesaistes ceļā. Lai gan uzņēmumi paši ir atbildīgi par *Vadlīniju* ieviešanu ikdienas darbībās, arī valdībai un iesaistītajām pusēm ir zināmas intereses *Vadlīniju* ietekmes un efektivitātes veicināšanā. Turklāt *Vadlīniju* dalībvalstu valdībām ir noteikti pienākumi.

NACIONĀLIE KONTAKTPUNKTI

Vadlīniju dalībvalstu valdībām ir pienākums izveidot „nacionālo kontaktpunktu” (NKP) institūcijas, kuru galvenais uzdevums ir veicināt *Vadlīniju* efektivitāti, īstenojot to atpazīstamības aktivitātes, atbildot uz informācijas pieprasījumiem un sekmējot tādu jautājumu risināšanu, kas radušies saistībā ar domstarpībām par *Vadlīniju* iespējamu neievērošanu.

Vadlīniju dalībvalstis var brīvi izvēlēties, kā veidot NKP, ja vien tie veido labu pamatu plaša spektra *Vadlīnijās* ietvertu jautājumu efektīvai risināšanai un ļauj NKP rīkoties objektīvi, vienlaikus saglabājot spēju atbilstošā līmenī atskaitīties *Vadlīniju* dalībvalsts valdībai. Lai nodrošinātu visu NKP salīdzināmu darbību, tiek izmantots jēdziens „funkcionālā ekvivalence” – skatīt tabulu par pamatkritērijiem. NKP atskaitās OECD Investīciju komitejai un regulāri tiekas, lai apmainītos ar pieredzi un viedokļiem.

NKP paļaujas uz daudzu ieinteresēto pušu iesaisti un ir apņēmušies izveidot un uzturēt attiecības ar uzņēmēju, nodarbināto organizāciju, NVO un citu ieinteresēto pušu pārstāvjiem, kuri var veicināt *Vadlīniju* efektīvu īstenošanu.

NACIONĀLO KONTAKTPUNKTU PAMATKRITĒRIJI

Redzamība. *Vadlīniju* dalībvalstu valdības informē uzņēmējdarbības vides, nodarbināto organizāciju, NVO un citu ieinteresēto pušu pārstāvjus par NKP sniegtajām iespējām. Valdībām jāpublicē informācija par NKP un aktīvi jāveicina *Vadlīniju atpazīstamība* (t.i. organizējot seminārus un tikšanās; tās var organizēt sadarbībā ar dažādām iesaistītajām pusēm).

Pieejamība. Viegla NKP sasniedzamība ir ļoti būtiska tā funkcionēšanas daļa – tādēļ ir svarīgi nodrošināt pieeju NKP. NKP atbild uz visiem pamatotiem informācijas pieprasījumiem, kā arī efektīvi un savlaicīgi risina dažādu pušu ierosinātos jautājumus saistībā ar gadījumiem par iespējamām *Vadlīniju* pārkāpumiem.

Caurspīdīgums. Caurspīdīgums veicina NKP atskaitīšanos un ir būtisks sabiedrības uzticības iegūšanas instruments. NKP darbībām ir jābūt caurspīdīgām, lai gan ir atzīts, ka gadījumos, kad tiek ziņots par iespējamām *Vadlīniju* pārkāpumiem NKP var veikt pienācīgus pasākumus, lai nodrošinātu procedūru konfidencialitāti. Taču strīdu jautājumu risinājumu rezultāti ir publiski pieejami, ja vien konfidencialitātes saglabāšana nav piemērotākais veids, kā nodrošināt *Vadlīniju* efektīvu īstenošanu.

Atskaitīšanās. Aktīvāka loma *Vadlīniju* ietekmes veicināšanā un iespējas sekmēt sarežģītu jautājumu, domstarpību atrisināšanu starp uzņēmumiem un sabiedrībām, kurās tie darbojas, prasa NKP darbības atklātību. Parlamentam ir sava loma valsts līmenī. NKP gada pārskati un regulāras sanāksmes sniedz iespēju dalīties pieredzē un veicināt labās prakses īstenošanu. OECD Investīciju komiteja arī organizē viedokļu apmaiņu, kur iespējams dalīties pieredzē un novērtēt NKP darbības efektivitāti.

PAZIŅOJUMS PAR VADLĪNIJU PĀRKĀPUMIEM

Vadlīnijas ir vienīgais valdību atbalstītais instruments attiecībā uz atbildīgu uzņēmējdarbību, kurā ir iestrādāts sūdzību mehānisms: paziņojums par *Vadlīniju* pārkāpumiem. Šī mehānisma ietvaros NKP ir pienākums nodrošināt visām ieinteresētajām personām diskusiju un palīdzības platformu, lai palīdzētu tām atrisināt problēmas, kas radušās saistībā ar iespējamu *Vadlīniju* neievērošanu. NKP to dara taisnīgi, paredzami, objektīvi un saskaņā ar *Vadlīniju* principiem un standartiem.

Paziņojumi par *Vadlīniju* pārkāpumiem nav juridiskas lietas, savukārt NKP nav tiesu institūcija. NKP koncentrējas uz problēmu atrisināšanu – tie piedāvā uzņemties starpnieka lomu un nodrošina beztiesas procedūru, kas balstās uz brīvprātīgu pušu iesaisti un konsensa principiem (piem., samierināšana vai mediācija).

Ikviena ieinteresētā puse var iesniegt paziņojumu jebkurā NKP saistībā ar iespējamu *Vadlīniju* neievērošanu. Kad paziņojums ir iesniegts, tas tiek izskatīts trīs posmos:

1. posms – Sākotnējā izvērtēšana: lai noteiktu, vai ir nepieciešama iesniegtā jautājuma turpmāka izskatīšana.

2. posms – Starpniecības piedāvāšana: lai konsultētu un nodrošinātu brīvprātīgu pušu iesaisti un atrisinātu jautājumu pēc konsensa principa.

3. posms – Noslēgums: paziņojuma vai atskaites sagatavošana.

Tiek pieņemts, ka starpniecību var īstenot tikai ar iesaistīto pušu piekrišanu. Pušu apņemšanās labprātīgi piedalīties procesā ir būtisks veiksmīgas problēmas atrisināšanas elements. NKP veic visus atbilstošos pasākumus, lai aizsargātu iesaistīto pušu sensitīvo informāciju un intereses. Procedūru konfidencialitāte tiek nodrošināta visa starpniecības procesa laikā. Ja nobeiguma posmā iesaistītās puses nepiekrīt atrisinājumam, tās pēc saviem ieskatiem var ziņot un apspriest šos jautājumus. Taču procedūru laikā otras iesaistītās puses izpaustā informācija un viedokļi paliek konfidenciali, ja vien šī puse piekrīt tās izpaušanai, vai tas būtu pretrunā ar valsts likumdošanu.

Saskaņā ar 2011. gada aktualizēto *Vadlīniju* versiju NKP galvenās prioritātes ir dažādu problēmu risināšanas neformālu metožu noteikšana un pielietošana paziņojuma par *Vadlīniju* pārkāpumiem izskatīšanā un strī-

dus jautājumu risināšanā, kā arī mediācijas prasmju uzlabošana. Ar Lielbritānijas, Nīderlandes un Norvēģijas NKP finansiālo atbalstu Konsensa veidošanas institūts (*Consensus Building Institute*) izveidoja Meditācijas rokasgrāmatu, kurā ir izskaidrots vai, kad un kā NKP būtu jāpielieto meditācijas un citas neformālas problēmu risināšanas metodes, lai atrisinātu paziņojumā par *Vadlīniju* pārkāpumiem izvirzītās sūdzības.

Kopš 2000. gada ir izskatīti trīs simti paziņojumi par *Vadlīniju* pārkāpumiem – gandrīz ceturtdaļa no šiem strīdus jautājumiem ir iesniegti no 2010. gada jūnija līdz 2012. gada jūnijam. Vairumu paziņojumu ierosināja NVO un arodbiedrības galvenokārt saistībā ar darba un rūpnieciskām attiecībām, cilvēktiesībām, kā arī vides jautājumiem. Šie paziņojumi bija saistīti ar *Vadlīniju* dalībvalstīm un valstīm, kuras nav pievienojušās *Vadlīnijām*, kā arī ar dažādām nozarēm, jo īpaši ieguves un ražošanas nozari. Pirmajā aktualizēto *Vadlīniju* īstenošanas gadā katrā trešajā paziņojuma jautājumā tika citēta cilvēktiesību nodaļa.

PAZIŅOJUMA PAR VADLĪNIJU PĀRKĀPUMIEM IZSKATĪŠANAS PROCESS

1. POSMS

3 mēneši*

SĀKOTNĒJĀ IZVĒRTĒŠANA

Analizēt, vai ir nepieciešama iesniegtā jautājuma turpmāka izskatīšana

JĀ
NĒ

Uz 2. posmu

2. POSMS

6-12 mēneši*

STARPNIECĪBA

- Konsultēties ar pusēm.
- Ja nepieciešams, konsultēties ar iesaistītajām pusēm un ar citu iesaistīto valstu NKP.
- Ja nepieciešams, piedāvāt un nodrošināt pieeju mehānismiem, kas balstās uz brīvprātīgu pušu iesaisti un konsensa principiem (*piem.*, samierināšana vai mediācija), lai palīdzētu atrisināt jautājumu.

Uz 3. posmu

3. POSMS

3 mēneši*

NOSLĒGUMS

Sagatavot paziņojumu vai ziņojumu, ja:

- Panākta vienošanās. [*Ziņojums*]
- Puses nevēlas piedalīties procedūrā. [*Paziņojums*]
- Nav panākta vienošanās. [*Paziņojums*]
- Nav nepieciešama iesniegtā paziņojuma turpmāka izskatīšana. [*Paziņojums*]

*Indikatīvs laika posms

PROAKTĪVA DARBAKĀRTĪBA

Proaktīvā darbakārtība ir jauna un perspektīva dimensija, kas iekļauta 2011. gada aktualizētajā *Vadlīniju* versijā, pievēršoties problēmu risināšanai un to novēršanai daudz plašākā kontekstā nekā paziņojumu par *Vadlīniju* pārkāpumiem izskatīšanas procedūrās. Proaktīvās darbakārtības mērķis ir veicināt efektīvu *Vadlīniju* ievērošanu, palīdzot uzņēmumiem identificēt negatīvās ietekmes risku saistībā ar konkrētiem produktiem, reģioniem, jomām vai ražošanas nozarēm un reaģēt uz to. Lai veiktu izmaiņas plašākā mērogā, tā rosina izmantot visu ieinteresēto pušu iesaistes procesu, kas dod iesaistītajām pusēm iespēju kopā ar uzņēmumiem piedalīties negatīvās ietekmes risku novēršanas stratēģijas izstrādē. Proaktīvās darbakārtības nolūks ir sniegt pievienoto vērtību un izvairīties no pārklāšanās ar citām iniciatīvām un sadarbības projektiem.

NKP ir nozīmīga loma proaktīvās dienaskārtības veicināšanā, jo tie regulāri sazinās ar sociālajiem partneriem un citām ieinteresētajām pusēm, lai: a) novērtētu jaunākās tendences un praksi saistībā ar atbildīgu uzņēmējdarbību; b) atbalstītu uzņēmumu pozitīvo ieguldījumu ekonomikas, sociālajā un vides attīstībā; c) piedalītos sadarbības iniciatīvās, lai identificētu un reaģētu uz negatīvās ietekmes risku saistībā ar konkrētiem produktiem, reģioniem, jomām vai ražošanas nozarēm.

Šobrīd ir noteikti trīs sākotnējie proaktīvas dienaskārtības projekti: Uzticamības pārbaude finanšu nozarē, ieinteresēto pušu iesaistīšana un uzticamības pārbaude ieguves nozarē, kā arī Atbildīgas investīcijas lauksaimniecības piegādes ķēdēs. Šo projektu mērķis nav noteikt jaunus pienākumus vai rekomendācijas papildus tām, kas noteiktas *Vadlīnijās* (*piem.*, nekādi jauni normatīvie regulējumi).

OECD rekomendācijās par apzinīgu rīcību izejvielu piegādes ķēžu uzturēšanā no konflikta un paaugstināta riska zonām (Rekomendācijas) ir proaktīvas dienaskārtības iespēju paraugs. *Rekomendācijas* demonstrē, kā aktualizēto *Vadlīniju* uzticamības pārbaudes un piegādes ķēžu nosacījumi noteiktā kontekstā varētu tikt piemēroti darbībā.

INSTITUCIONĀLAIS IETVARS

> Deklarācija par starptautiskām investīcijām un multinacionālajiem uzņēmumiem

Vadlīnijas ir viens no četriem instrumentiem, kas noteikti 1976. gada *OECD Deklarācijā par starptautiskām investīcijām un multinacionālajiem uzņēmumiem*. Deklarācija ir valdību, kas tai ir pievienojušās, politiska apņemšanās nodrošināt atvērtu un caurspīdīgu starptautisko investīciju vidi, kā arī veicināt multinacionālo uzņēmumu pozitīvu ieguldījumu ekonomikas un sociālajā attīstībā. Pārējie trīs *Deklarācijas* instrumenti ir *Nacionālie režīmi*, *Pretrunīgas prasības* un *Starptautiskas investīciju stimulējošie un bremsējošie faktori*. Valdības ir pievienojušās gan *Deklarācijai*, gan *Vadlīnijām*, lai nodrošinātu visaptverošu pieeju savā darbībā starptautisko investīciju vides jomā.

> Atbildīgas uzņēmējdarbības darba grupa

Būdamā vienīgā šāda veida starpvaldību institūcija pasaulē, *OECD* Investīciju komitejas Atbildīgas uzņēmējdarbības darba grupa uzsāka darbu 2013. gadā, lai veicinātu *Vadlīniju* efektivitāti, attīstītu NKP funkcionālo ekvivalenci, īstenotu proaktīvu darba kārtību, rosinātu sadarbību ar valstīm, kas tai nav pievienojušās, partneru organizācijām un ieinteresētajām pusēm. Darba grupa ir arī centrālais informācijas punkts attiecībā uz *Vadlīnijām*. *OECD* Investīciju komiteja ir atbildīgā institūcija par visu *Deklarācijas* elementu funkcionēšanas uzraudzību.

> OECD Sekretariāts

OECD Sekretariāts sniedz atbalstu darbam, kas ir saistīts ar *Vadlīnijām*. Tas sniedz nepārtrauktu analītisko un materiāltehnisko palīdzību NKP un Investīciju komitejas darba grupai, kā arī kalpo par galveno informācijas centru, kas sniedz ar *Vadlīnijām* saistītu informāciju NKP un plašai sabiedrībai.

> Iesaistītās puses un partneri

Ieviešot *Vadlīnijas*, valdības, kuras tām ir pievienojušās, dažādos veidos sadarbojas ar ieinteresētajām pusēm un partneriem. Valsts līmenī šī sadarbība notiek ar NKP palīdzību. Starptautiskā līmenī uzņēmumi, arodbiedrības, pilsoniskā sabiedrība un citi starptautiskie partneri regulāri sadarbojas ar *OECD* Investīciju komiteju, apmaiņoties ar viedokļiem.

Uzņēmumi, nodarbināto organizācijas un nevalstiskās organizācijas atbalsta *Vadlīnijas* ar *BIAC*, *TUAC* un *OECD Watch* starpniecību.

OECD Uzņēmējdarbības un rūpniecības konsultatīvā padome (BIAC)

ir neatkarīga starptautiska uzņēmējdarbības asociācija, kas sniedz konsultācijas valdību politikas veidotājiem *OECD* ietvaros par dažādiem globalizācijas

un pasaules ekonomikas jautājumiem. Padome ir oficiāli atzīta *OECD* uzņēmējdarbības aprindu pārstāve kopš tās dibināšanas 1962. gadā. *BIAC* veicina uzņēmumu intereses, iesaistot, palīdzot izprast un konsultējot politikas veidotājus par dažādiem jautājumiem. Padomē darbojas 38 nozaru politikas grupas, kas aptver galvenos *OECD* darba aspektus saistībā ar uzņēmējdarbību. *BIAC* biedri piedalās sēdēs, starptautiskos forumos un konsultācijās ar *OECD* līderiem, valdību pārstāvjiem, komitejām un darba grupām. *BIAC* pārstāv vienprātīgu nozares viedokli, lai nodrošinātu, ka izveidotie politikas instrumenti un vadlīnijas sekmē, nevis ierobežo privātā sektora iespējas veicināt izaugsmi un labklājību.

OECD Arodbiedrību konsultatīvā padome (TUAC) ir starptautiska arodbiedrību organizācija, kas pārstāv arodbiedrību viedokļus OECD. TUAC tika izveidota 1948. gadā kā arodbiedrību konsultatīvā padome Eiropas Atjaunošanas

programmas – Māršala plāna ietvaros. Kad 1962. gadā OECD izveidoja tās pašreizējā veidolā kā starpvaldību politikas veidošanas institūciju, TUAC turpināja pārstāvēt darbaspēka viedokli jaunajā organizācijā. TUAC uzdevums ir palīdzēt sasniegt pasaules tirgus līdzsvaru, nodrošinot efektīvu sociālo dimensiju. TUAC koordinē un pārstāv rūpnieciski attīstīto valstu arodbiedrību viedokļus, piedaloties regulāras konsultācijās ar dažādām OECD komitejām, sekretariātu un dalībvalstu valdībām.

OECD Watch ir starptautisks dažādu pilsoniskās sabiedrības organizāciju tīkls. Vairāk nekā 80 biedrus no 45 valstīm vieno apņemšanās attīstīt uzņēmējdarbību, kas veicina ilgtspējīgu izaugsmi un mazina nabadzību, kā arī liek uzņēmumiem ziņot par savām darbībām. OECD Watch ir atzīts partneris, kas pārstāv NVO un mazaizsargāto kopienu perspektīvas un intereses Investīciju komitejā notiekošajās politikas diskusijās. Papildu uzraudzībai un pārstāvībai ar mērķi uzlabot NKP darbību un *Vadlīniju* īstenošanu OECD Watch sniedz politiskās konsultācijas par dažādiem sociāliem, vides un ekonomikas jautājumiem attiecībā uz starptautisko investīciju un uzņēmējdarbības aktivitātēm. Tīkls pārstāv šīs politikas un nostājas sarunās ar politikas veidotājiem, uzņēmumiem un arodbiedrībām.

CITI NOZĪMĪGI PARTNERI

ANO Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību darba grupa

ANO Globālais līgums

Starptautiskā darba organizācija

Nacionālo cilvēktiesību institūciju Starptautiskās koordinācijas padome

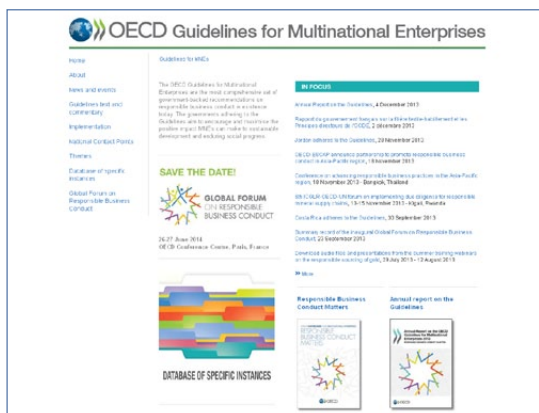

Global Reporting Initiative™ Globālā ziņošanas iniciatīva

Starptautiskā Standartizācijas organizācija

INFORMĀCIJA

◀ mneguidelines.oecd.org nodrošina piekļuvi informācijai, rīkiem un resursiem, kas saistīti ar *Vadlīniju* ieviešanu un veicināšanu.

Paziņojumu par *Vadlīniju* pārskāpumiem datu bāze sāka darboties 2013. gada maijā. Tajā ir atrodamā informācija par NKP iesniegtu strīdus jautājumu raksturu un statusu.

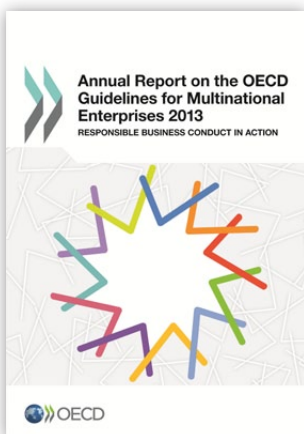

◀ ***Vadlīniju* teksts, ieviešanas procedūras un komentāri** ir pieejami vairākās valodās.

2013. gadā *OECD* atklāja **Atbildīgas uzņēmējdarbības globālo forumu**, lai stiprinātu dialogu par atbildīgu uzņēmējdarbību un veicinātu efektīvu *Vadlīniju* ieviešanu.

**GLOBAL FORUM
ON RESPONSIBLE
BUSINESS CONDUCT**

Gada pārskats tiek publicēts kopš 2001. gada. Tajā ir aprakstīts *Vadlīniju* dalībvalstu valdību paveiktais darbs pēdējo 12 mēnešu laikā, lai izpildītu apņemšanos veicināt un stiprināt *Vadlīniju* ietekmi uz uzņēmumiem, kuri darbojas vai ir dibināti attiecīgo valdību teritorijā. Pārskatā ir ietverti arī paveiktā darba rezultāti saistībā ar aktuālu jautājumu un tendenču risināšanu.

